

Joanna Dyduch

POLITYKI INNOWACJI W PROCESIE EUROPEIZACJI: OD KONCEPTUALIZACJI DO OPERACJONALIZACJI¹

Wstęp

Przekonanie o konieczności modernizacji europejskiej gospodarki, podnoszenia jej efektywności oraz konkurencyjności było jedną z przesłanek przyjęcia w roku 2000 **Strategii Lizbońskiej**. Umownie przyjmuje się, że był to moment przełomy dla rozwoju unijnej polityki innowacji². W kolejnych latach podejmowano inicjatywy konkretyzujące zapisy Strategii w obszarze innowacyjności. W 2002 roku UE określiła tzw. „cel barceloński”, jego istotą było osiągnięcie do 2010 roku pułapu w wysokości 3 proc. PKB dla całej UE wydatków na badania i rozwój oraz założenie, iż dwie trzecie inwestycji na B+R powinno pochodzić z sektora prywatnego³. Kryzys finansowy, którego początek datuje się na 2008 rok boleśnie dotknął europejską gospodarkę. Unaoczniał również rozmaite problemy utrudniające efektywną walkę z jego negatywnymi konsekwencjami. Jednym z nich była recesja oraz obniżanie się poziomu konkurencyjności europejskiej gospodarki w stosunku do dynamicznie rozwijających się gospodarek azjatyckich (głównie Chin i Indii) i amerykańskich (krajów Ameryki Północnej oraz Południowej). Okazało się przy tym, że cele wyznaczone w Strategii Lizbońskiej nie tylko nie zostały osiągnięte ale wymagają one uaktualnienia. Stawiając bowiem nierealistyczny cel by uczynić z unijnej gospodarki najbardziej konkurencyjną gospodarkę w wymiarze globalnym, nie wyznaczono wskaźników które miały obrazować jego osiągnięcie i do których osiągnięcia powinny były dążyć poszczególne państwa.

¹ Autorka pragnie podziękować dr Małgorzacie Michalewskiej-Pawlak za cenne uwagi i sugestie, które wpłynęły na ostateczny kształt rozdziału.

² Pamiętać jednak trzeba, że działania wspierające badania i rozwój prowadzone były przez Wspólnoty Europejskie a potem UE, od lat 80. A jej głównym instrumentem wdrożonym po raz pierwszy od 1984 roku stał się tzw. „Programy Ramowe”.

³ *Nowe statystyki w sprawie badań i rozwoju wykazują niewielki wzrost inwestycji*, CORDIS> Wspólnotowy Serwis Badań i Rozwoju, 25.02.2005 r. (http://cordis.europa.eu/news/rcn/23424_pl.html, dostęp 30.09.2015 r.)

Wobec powyższego, w 2010 roku UE ogłosiła nową strategię rozwojową: „EUROPA 2020”⁴. Jedną z siedmiu inicjatyw przewodnich (nazywanych również inicjatywami flagowymi) Strategii stała się inicjatywa „Unia innowacji”⁵. Innowacyjność jako antidotum na problemy europejskiej gospodarki znalazła swoje istotne miejsce również w koncepcji innych inicjatyw Strategii, przede wszystkim: „Europejskiej Agendzie Cyfrowej” oraz inicjatywie „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”.

Uwarunkowania prawno-instytucjonalne rozwoju unijnej polityki innowacji

Przyjąć można, że ‘polityka innowacji’ jest zestawem elementów polityki naukowej i polityki technologicznej. Jej celem jest wspieranie innowacyjności gospodarki, to znaczy niesienie pomocy we wprowadzaniu nowych produktów, usług, procesów technologicznych i technik zarządzania⁶. Działania jakie obejmuje polityka innowacji ukierunkowane są również na tworzenie rozwiązań systemowych umożliwiających efektywne powiązania pomiędzy nauką, techniką, administracją i rynkiem⁷. Budowanie i rozwijanie tych powiązań umożliwiać ma natomiast szybsze i skuteczniejsze implementowanie innowacji zwiększających konkurencyjność unijnej gospodarki oraz poprawienie jakości życia społeczeństw w UE. Zakres przedmiotowy polityki innowacji UE jest stosunkowo szeroki. Jest tak między innymi za sprawą tego, iż politykę tą traktować należy jako politykę horyzontalną, ponad sektorową. W jej zakres oprócz działań koncepcyjnych włączono działania związane z implementacją rozwiązań innowacyjnych.

Wstępnie zauważyć można, że szeroki zakres przedmiotowy tej polityki nie idzie w parze z poziomem i głębokością procesów integracyjno-europeizacyjnych w jej obrębie. Ma ona raczej charakter koordynacyjny. Można ją postrzegać w zasadzie jako swoistą wartość dodatkową, uzupełniającą, a czasem komplementarną

⁴ EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Komunikat Komisji, Bruksela, 03.03.2010, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna.

⁵ Celami szczegółowymi określonymi w inicjatywie „Unii Innowacji” było: 1. przekształcenie Europy w światowej klasy ośrodek badań naukowych; 2. usunięcie przeszkód stojących na drodze do innowacji – takich jak kosztowne procedury patentowe, rozdrobnienie rynku, powolne opracowywanie norm i niedobór wykwalifikowanych pracowników – które obecnie uniemożliwiają szybkie wprowadzanie pomysłów na rynek; 3. zrewolucjonizowanie metod współpracy sektora publicznego i prywatnego, zwłaszcza poprzez wdrożenie partnerstw innowacyjnych między instytucjami europejskimi, władzami krajowymi i regionalnymi a przedsiębiorstwami.

⁶ E. Stawasz, *Polityka innowacyjna*, [w]: *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, (red.) K.B. Matusiak, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011, s. 198.

⁷ Polityka innowacyjna, Portal Innowacji, http://www.pi.gov.pl/Polityka/chapter_95870.asp, dostęp 21.09.2015).

wobec krajowych polityk innowacji, nie zaś politykę nadrzędną wobec nich. Jest tak szczególnie w przypadku lepiej rozwiniętych PCz UE, natomiast w odniesieniu do PCz słabiej rozwiniętych unijna polityka innowacji stanowi bodziec do budowania i rozwoju narodowych struktur wspierających rozwój innowacji.

Podstawy prawne

Polityka innowacji ma umocowanie w unijnym prawie pierwotnym, konkretnie w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), gdzie znajdziemy tytuł: „Badania i Rozwój Technologiczny oraz Przestrzeń Kosmiczna” (art. 179 do 189 TFUE), niemalże w całości poświęcony omawianej problematyce. Warto dodatkowo zwrócić uwagę na to, że zapisy odnoszące się do zagadnienia innowacyjności zostały umieszczone w tytule XVII „Przemysł”, w art. 173 zapisano, że „Unia i Państwa Członkowskie (PCz) czuwają nad zapewnieniem warunków niezbędnych dla konkurencyjności przemysłu Unii”, w tym celu między innymi zobowiązane są do „sprzyjania lepszemu wykorzystaniu potencjału przemysłowego polityk innowacyjnych, badań i rozwoju technologicznego”⁸.

Oceniając natomiast dorobek w zakresie tworzenia unijnego-ponadnarodowego prawodawstwa (prawa wtórnego w tym: decyzji, dyrektywy i rozporządzeń) regulującego w rozmaity sposób kwestię innowacyjności⁹, wsunąć można kilka wstępnych wniosków. Po pierwsze liczba dokumentów odnoszących się w sposób bezpośredni do zagadnienia innowacyjności jest znacznie niższa niż regulacji w obszarach silnie współnotowionych polityk UE – jest tak ze względu na relatywnie krótki okres istnienia tej polityki oraz jej ponadsektorowy charakter. Po drugie, jednocześnie w ostatnich latach obserwujemy duży przyrost regulacji kładących nacisk na innowacyjny charakter działań podmiotów w UE. Po trzecie wreszcie wyraźnie widać, że polityka innowacji jest polityką moderowaną w sposób tematyczny. Co oznacza, że prawodawstwo, a w ślad za nim mechanizmy rozwijają się w ścisłym związku z priorytetami tematycznymi unijnych strategii rozwojowych (aktualnie Strategii Europa 2020, wcześniej Strategii Lizbońskiej). Wstępna analiza jakościowa aktów prawa wtórnego pozwala natomiast stwierdzić, że polityka innowacji jest polityką nie tylko ponadsektorową, ale jednocześnie również międzysektorową. W pierwszym przypadku pryncypia polityki innowacji mają zastosowanie, a czasami nawet określają inne unijne polityki (przede wszystkim: regionalną¹⁰ politykę ochrony środowiska, politykę przemysłową i rynek we-

⁸ Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.U. C 326 z 26.10.2012r., art. 179, (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.326.01.0001.01.POL, dostęp 08.10.2015 r.).

⁹ Wnioski zostały postawione na podstawie analizy danych i informacji pochodzących z Bazy aktów prawnych UE (<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>, dostęp 30.09.2015 r.)

¹⁰ Pierwszy z 11 celów tematycznych tej polityki na lata 2014–2020 dotyczy właśnie innowacji.

wewnętrzny, politykę ochrony konkurencji, politykę energetyczną i klimatyczną, politykę rolną). W drugim przypadku polityka innowacji w kształcie projektowanym poprzez unijne akty normatywne ma tworzyć podstawy do współdziałania podmiotów reprezentujących różne sektory gospodarki (np: naukę, przemysł i usługi).

Najważniejsi aktorzy polityki innowacji w UE w kontekście przebiegu i kierunków procesów europeizacyjnych

Przyjęta w TFUE formuła podziału kompetencji pomiędzy poziomem państwowym, a wspólnotowym w odniesieniu do polityki innowacji zakłada, że Unia i jej instytucje podejmować będą jedynie działania „stanowiące uzupełnienie działań podejmowanych przez PCz”¹¹. Podkreślić zatem trzeba, że polityka ta w odróżnieniu od np.: polityki handlowej czy rolnej nie jest obszarem kompetencji wyłącznych Unii, nie jest nawet obszarem kompetencji dzielonych jak np.: polityka ochrony konkurencji. Stanowi natomiast obszar w ramach którego ma tworzyć się „europejska przestrzeń badawcza, w której naukowcy, wiedza naukowa i technologie podlegają swobodnej wymianie” (art. 179, TFUE). W proces ten w myśl zapisów traktatowych zaangażowane mają być PCz¹² (oraz działające na poziomie krajowym wyspecjalizowane publiczne instytucje i agendy)¹³, przedsiębiorstwa (duże korporacje ale również małe i średnie przedsiębiorstwa), ośrodki badawcze i uniwersytety. Instytucjom UE przypisuje się natomiast rolę inicjującą i koordynacyjną. Najaktywniejsza w tym zakresie pozostaje Komisja Europejska¹⁴, w ramach której wyodrębniona została Dyrekcja Generalna: Badania naukowe i innowacje, (z ang. *the Directorate-General for Research and Innovation*). W strukturze

¹¹ *Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej...*, art.180.

¹² W unijną politykę innowacji na zasadach pełnego partnerstwa zaangażowane są kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego – szczególnie aktywne są Szwajcaria i Norwegia oraz jako przypadek szczególny Państwo Izrael.

¹³ W Polsce wśród najważniejszych instytucji odpowiedzialnych za operacjonalizację polityki innowacji są: na poziomie rządu przede wszystkim Ministerstwo Gospodarki, jeśli zaś natomiast chodzi o inne wyspecjalizowane instytucje publiczne są to warto wspomnieć o Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. Szczególne znaczenie w systemie instytucji odpowiedzialnych za innowacyjność zajmuje Narodowe Centrum Badań i Rozwoju – będące agencją wykonawczą Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Powołana do życia w 2007 roku jednostka ma być platformą o dialogu między środowiskiem nauki i biznesu, inicjując, koordynując i finansując projekty innowacyjne o znaczeniu krajowym w Polsce. Można powiedzieć, instytucjami o charakterze pomocniczym – komplementarnym wobec powyżej wymienionych ma również Narodowe Centrum Nauki oraz krajowe ośrodki akademickie w tym Polska Akademia Nauk oraz uniwersytety – które prowadzą badania podstawowe. W przypadku projektów innowacyjnych większą rolę odgrywają badania stosowane oraz rozwojowe.

¹⁴ Komisarzem odpowiedzialnym za Badania, Naukę i Innowację w aktualnym składzie Komisji Europejskiej (2014–2020) jest portugalski inżynier, ekonomista i polityk Carlos Moedas.

KE w latach 2007–2013 działało natomiast Wspólnotowe Centrum Badawcze (z ang. *Joint Research Centre*) będące Dyрекcją Generalną (DG JRC)¹⁵. Podstawowym zadaniem Dyrekcji Generalnej jest przyczynianie się do pełniejszego osiągnięcia priorytetów UE zapisanych w strategii „Europa 2020”, poprzez monitorowanie krajowych polityk innowacji. Komisja jest również bezpośrednio odpowiedzialna za wdrażanie i funkcjonowanie unijnych programów ramowych (aktualnie programu „Horyzont 2020”). Obserwowanemu w ostatnich latach ewolucyjnemu procesowi rozwoju ponadnarodowej polityki innowacji towarzyszyła jej instytucjonalizacja. W 2007 roku Komisja Europejska powołała do życia niezależną instytucję w postaci Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERBN), której celem jest wspieranie działalności badawczo-rozwojowej. W skład ERBN wchodzi Rada Naukowa oraz Agencja Wykonawcza (z ang. *European Research Council Executive Agency*). ERBN odpowiada za wykonanie swoich zadań (to jest realizację priorytetów i wykonanie budżetu programu ramowego) przed Komisją Europejską.

Wydarzeniem świadczącym o woli umacniania unijnej polityki innowacji poprzez instytucjonalizację było utworzenie w 2008 roku Europejskiego Instytutu Innowacji i Technologii (EIT) z siedzibą w Budapeszcie, który ostatecznie rozpoczął działalność w 2010r. Istota przedsięwzięcia polegała na założeniu, że w swojej działalności Instytut uwzględnić ma „trzy boki trójkąta wiedzy” (szkolnictwo wyższe, badania naukowe i działalność gospodarczą). Instytut uczyniono odpowiedzialnym za inicjowanie, wspieranie oraz do pewnego stopnia koordynowanie szczególnej formy współpracy w omawianym obszarze to jest Wspólnot Wiedzy i Innowacji (WWI)¹⁶. Pierwsze trzy WWI zostały wyłonione w konkursie w grudniu 2009 roku, dwie z nich współtworzyli Polacy¹⁷. W drugiej edycji konkursu

¹⁵ W skład WCB wchodziło siedem instytutów naukowych zlokalizowanych w pięciu PCz (Belgii, Niemczech, Włoszech, Holandii i Hiszpanii). Wśród polskich podmiotów włączonych w realizację działań WCB znalazły się: Politechnika Warszawska współpracująca przy realizacji projektu „Europejska sieć obserwacji wododziałów: tworzenie eksperymentalnych podstaw stosowania i oceny wpływu dyrektyw UE dotyczących wody, gleby, rolnictwa, środowiska przyrodniczego oraz zrównoważonej gospodarki zasobami i odpadami”, Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej współpracujący przy realizacji projektu „SENSATION: opracowanie metod zaawansowanego przetwarzania sygnałów EEG i danych z monitoringu snu, jego etapów (itd.), w tym bieżącego badania stanu mózgu i ciała dzięki urządzeniom monitorującym czuwanie oraz terapii bioregulacji i samouczenia się mózgu”, Uniwersytet Jagielloński współpracujący przy realizacji projektu „NOMIRACLE: opracowanie nowatorskich metod zintegrowanej oceny zagrożenia substancjami chemicznymi w Europie”, Akademia Medyczna w Łodzi współpracująca przy realizacji projektu „NEUROPRION: postępowanie z chorobami prionowymi, ich zwalczanie i zapobieganie”, [za]: A. Zygierewicz, *Polityka innowacyjna Unii Europejskiej*, „Studia BAS”, Nr 1 (25) 2011, s. 125

¹⁶ WWiI, to partnerstwa instytucji szkolnictwa wyższego, instytucja badawczych, przedsiębiorstwa i innych zainteresowanych stron tworzących sieci strategiczne.

¹⁷ Były to „Climate KIC” której działania dotyczyły przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym. Wspólnota co prawda składała się z jednostek zlokalizowanych w Londynie, Zurychu, Berlinie, Paryżu oraz Randstad jednakże wśród sześciu regionalnych centrów wdrożeniowych jedno znajdowało się we Wrocławiu; (2) KIC InnoEnergy, zajmująca się komercjalizacją przedsięwzięć związanych z pro-

w 2014 roku, która doprowadziła do wyłonienia kolejnych dwóch WWI, również z sukcesem udział brały podmioty z Polski reprezentujące tak świat akademicki, jak również sektor gospodarki. Wystarczy jednak bliżej przejrzeć się strukturze podmiotowej każdej ze Wspólnot¹⁸ – by stwierdzić, że udział podmiotów z Polski choć godny odnotowania, jest symboliczny (z wyjątkiem Wspólnoty KIC Inno-Energy) i nie może satysfakcjonować.

Podsumowując działania instytucji unijnych, stwierdzić można, że wskazują one priorytety istotne z perspektywy konkurencyjności UE jako całego ugrupowania integracyjnego. Ponadto ułatwiają one a czasami inicjują współpracę pomiędzy PCz, ośrodkami naukowo-badawczymi oraz przedsiębiorstwami. Jednakże to państwa i ich instytucje odgrywają kluczową rolę w procesie budowy i rozwoju europejskiej polityki innowacji. Z jednej strony są biorcami unijnych rozwiązań, poprzez udział w programach unijnych. Z drugiej natomiast realizują indywidualne strategie związane z krajową polityką innowacji. Programy realizowane wyłącznie z inicjatywy krajowych struktur polityczno-biurokratycznych na poziomie krajowym – lub w drodze bilateralnej kooperacji z innymi państwami stanowią przedsięwzięcia komplementarne wobec tych na poziomie unijnym. Trzeba jednak zauważyć, że nie jest uwaga o charakterze generalnym. W krajach lepiej rozwiniętych bowiem faktycznie unijne formy wsparcia innowacyjności stanowią uzupełnienie mechanizmów krajowych. Jednakże już w słabiej rozwiniętych PCz UE (w tym w Polsce), stanowią często najważniejszych czynnik inicjujący i modelujący przedsięwzięcia innowacyjne.

W końcu, jak nadmieniano powyżej kluczową rolę w aktualnej koncepcji unijnej polityki innowacji przypisano podmiotom prywatnym. Uwzględniając ich potencjał, wielkość, liczbę i skalę działalności są to: począwszy od tak zwanych karteli przemysłowych skupiających największe firmy europejskie, po małe i średnie przedsiębiorstwa – działające na poziomie regionalnym czasem nawet lokalnym. Choć w sferze deklaratywnej – szczególną uwagę europejskich decydentów i biurokratów cieszą się ta druga grupa, to w rzeczywistości uprzywilejowaną pozycję na wspólnym rynku posiadają duże korporacje. Jest tak za sprawą znacznie większej zdolności pozyskiwania i absorpcji funduszy rozwojowych UE – których uzyskanie obwarowane jest rozmaitymi warunkami oraz znajomością europejskiego rynku zamówień publicznych.

dukcją i dystrybucją zrównoważonej energii, wśród centrów znajdują się w Karlsruhe, Grenoble, Eindhoven/Leuven, Barcelonie, Sztokholmie oraz Krakowie, który w połączeniu z aglomeracją górnośląską prowadzi projekty związane z technologiami czystego węgla, [za]: *Wspólnoty Wiedzy i Innowacji – międzynarodowa współpraca na rzecz zwiększania innowacyjnego potencjału Europy*, „Portal Innowacji”, 20.11.2010 r., http://www.pi.gov.pl/parp/chapter_86197.asp?soid=BD5A931031C54BA2B6655D4CB25E5135, dostęp 10.10.2015.

¹⁸ Zob. szerzej: portale internetowe każdej z pięciu Wspólnot (<https://www.eitdigital.eu/about-us/partners/>, <http://www.kic-innoenergy.com/kic-innoenergy-activity-throughout-europe/>, <https://eithealth.eu/>, <http://www.climate-kic.org/>, <http://eitrawmaterials.eu/partner.php>, dostęp 12.10.2015.

Wskazując na najważniejszych aktorów zaangażowanych w unijną politykę innowacji – warto również pochylić się nad charakterem i kierunkami relacji (interakcji) pomiędzy nimi. Zilustrowaniu tego zagadnienia pomóc może wykorzystanie omawianych w rozdziale metodologicznym niniejszego opracowania wymiarów europeizacji. W przypadku unijnej polityki innowacji zaobserwować można wszystkie trzy wymiary europeizacji. Po pierwsze zatem do europeizacji dochodzi w wyniku procesów transferu wpracowanych na poziomie ponadnarodowym rozwiązań ‘w dół’ na poziom PCz. Ten wymiar europeizacji zwany wymianem *down-loading* obserwujemy w analizowanym obszarze przede wszystkim gdy podmioty działające na poziomie PCz (tak podmioty publiczne jak i prywatne) chcąc skorzystać z możliwości finansowania bądź współfinansowania swojej innowacyjnej działalności ze środków europejskich. Wówczas to muszą one zaakceptować i dokonać swoistej internalizacji unijnych priorytetów tematycznych polityki innowacji oraz sposobów projektowania i zarządzania swoją działalnością. Zaprojektowana na poziomie ponadnarodowym polityka innowacji powoduje, że „działanie podmiotów gospodarczych jest w wielu sytuacjach inne niż byłoby, gdyby interwencja (w postaci wytycznych zawartych w strategiach i programach) się nie pojawiała”¹⁹. Bardzo często przedsiębiorstwa realizują projekty innowacyjne, które bez impulsu ze strony unijnych aktorów ponadnarodowych nie powstałyby (np. inwestycje w energię odnawialną)²⁰. Pamiętać jednak trzeba, że udział w unijnej polityce innowacji we wskazywanym tu wymiarze (to jest bycie biorcą, a jednocześnie beneficjentem unijnych rozwiązań programowych i instrumentów finansowych) nie jest obligatoryjny dla aktorów publicznych i prywatnych. Można powiedzieć, że stanowi swoisty przywilej dla tych podmiotów, które posiadają już ‘innowacyjny kapitał początkowy’ w postaci *know how*, dobrze rozwiniętej bazy naukowo-technicznej, przemysłu i otwartego na innowacyjne rozwiązania sektora usług. Natomiast w tych systemach krajowych, w których takiego kapitału brak albo jest on słabo rozwinięty, recepcja ponadnarodowych rozwiązań jest utrudniona. Woluntarystyczny charakter polityki innowacji niesie ze sobą zatem nie tylko pozytywne wyzwania, ale i również specyficzne zagrożenie dla poziomu koherencji i stabilności wspólnego rynku. Otóż jak zauważył T. G. Grosse realizowana w obecnym kształcie polityka innowacji UE „wspiera najsilniejsze systemy narodowe, wiodące ośrodki badawcze i wysoko konkurencyjne przedsiębiorstwa”, przyczyniając się w ten sposób do „utrzymania dystansu w zakresie konkurencyjności i innowacyjności poszczególnych gospodarek europejskich, a także w sposób pośredni odpowiada za uzależnienie obszarów o statusie peryferyjnym od napływu technologii i inwestycji z państw najwyżej rozwiniętych”²¹.

¹⁹ R. Ciborowski, *Instrumenty polityki innowacyjnej Unii Europejskiej i ich wpływ na działalność proinwestycyjną przedsiębiorstw*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2014, 6 (72), s. 68.

²⁰ Tamże.

²¹ T.G. Grosse, *O problemach innowacyjności w Europie*, „Zeszyty Naukowe WSEI seria: EKONOMIA” 2014, 9 (2), s. 5.

Kontynuując powyższe rozważania, jednocześnie przechodząc płynnie do wskazania drugiego wymiaru procesów europeizacyjnych w obszarze polityki innowacji – mianowicie wymiaru *uploading*, warto odnotować zróżnicowanie aktywności i skuteczności poszczególnych PCz w zakresie wpływu na kształtowanie się tej polityki. Wydaje się, że kluczowe znaczenie odgrywają tu państwa najsilniejsze, co w omawianym kontekście oznacza najbardziej zaawansowane technologicznie i na tyle zasobne by mogły pozwolić sobie na przeznaczanie znacznej części własnych środków na badania i rozwój. Do liderów innowacji zalicza się (Szwecję, Danię, Finlandię i Niemcy), w dalszej kolejności za silnych innowatorów uważa się: Austrię, Belgię, Francję, Irlandię, Luksemburg, Holandię, Słowenię oraz wielka Brytanię. Polska natomiast traktowana jest jako 'umiarkowany innowator'²². Znaczenie i pozycja poszczególnych krajów UE w procesie kształtowania unijnej polityki innowacji, a co za tym idzie, zdolność do wynoszenia własnych preferencji na poziom ponadnarodowy, jest w znacznej mierze determinowana kondycją krajowych gospodarek oraz poziomem ich wewnętrznej koherencji, a nie jedynie poziomem wydatków publicznych na badania i rozwój.

Po trzecie wreszcie operacjonalizacja unijnej polityki innowacji jest jednocześnie przyczyną i konsekwencją europeizacji w wymiarze *crossloading*, do której dochodzi w wyniku bezpośrednich interakcji pomiędzy państwami zaangażowanymi w realizację ponadnarodowej polityki innowacji (jak zauważono powyżej nie są to wyłącznie PCz UE). Z założenia finansowane ze środków europejskich projekty innowacyjne mają mieć międzynarodowy charakter, a ich rezultaty przyczyniać się do budowy transgranicznej wspólnoty wiedzy i rynku innowacji.

Na koniec tego fragmentu rozdziału zauważyć można, że kształtująca się obecnie polityka innowacji w UE (tak na poziomie krajowym i ponadnarodowym) podlega co najmniej dwóm trendom/tendencjom: komercjalizacji i sekurytyzacji. Komercjalizacja polityki innowacji jest związana z celem ekonomicznym – podnoszenia efektywności, konkurencyjności rynkowej. Sekurytyzacja natomiast wiąże się z realizacją celu podnoszenia bezpieczeństwa poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii w przemyśle zbrojeniowym, ale również metod zarządzania problemami społecznymi i politycznymi. W każdym z przypadków mamy do czynienia z wzmożoną aktywnością innej kategorii aktorów. W przypadku komercjalizacji polityki innowacji będą to przede wszystkim aktorzy rynkowi: przedsiębiorstwa, korporacje. W przypadku sekurytyzacji będą to z kolei aktorzy publiczni – przede wszystkim państwa. W Unii Europejskiej do chwili obecnej mieliśmy do czynienia z dwiema tendencjami zmian kierunków inwestycji w B+R. Pierwsza to wzrost wydatków na technologie przemysłowe – głównie w branżach *high-tech*, druga to stopniowe zmniejszanie wydatków na innowacje w sferze militarnej²³.

²² Raport: Innovation Union Scoreboard 2015, European Commission, (http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/files/iuss-2015_en.pdf, dostęp 12.10.2015), s. 5.

²³ R. Ciborowski, *Instrumenty polityki innowacyjnej Unii Europejskiej i ich wpływ na działalność proinwestycyjną przedsiębiorstw*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2014, 6 (72), s. 64.

Sytuacja taka jest między innymi pokłosiem dużego znaczenia aktorów sektora prywatnego i ich wpływu na decyzje podejmowane na poziomie ponadnarodowym. Diagnozę tę pośrednio potwierdza ocena działań KE jako zgodnych z liberalną koncepcją gospodarki. Po wtóre potwierdzeniem powyższej konstatacji może być obserwacja iż, w dobie kryzysu gospodarczego większość PCz UE nie zdobyło się na znaczące zwiększenia wydatków na badania i rozwój koncentrując się raczej na doraźnych działaniach łagodzących skutki kryzysu. Tymczasem istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć innowacyjnych były środki pochodzące z sektora prywatnego. Tendencja ta jednak może ulec zmianie czy wręcz odwróceniu, w momencie wzrostu zagrożeń dla bezpieczeństwa europejskiego.

Instrumenty i mechanizmy procesu europeizacji polityki innowacji

Polityka innowacji UE, której celem jest podnoszenie konkurencyjności gospodarki, ale również zwiększanie potencjału bezpieczeństwa (w tym geoeconomicznego i geostrategicznego), sięga po takie instrumenty jak: regulacje prawne, wydatki publiczne przeznaczone na realizację uprzednio zaprojektowanych programów oraz polityką podatkową. Instrumenty te są instrumentami samej polityki innowacji na poziomie UE – jako takie stanowią również instrumenty procesu europeizacji krajowych polityk innowacji oraz rozwoju ponadnarodowej unijnej polityki innowacji.

Ponieważ kwestia podstaw prawnych unijnej polityki innowacji została powyżej pokrótce omówiona, w tej części tekstu skoncentruję się na instrumentach finansowo-operacyjnych. Na wstępie odnotować trzeba, że UE moderuje krajowe polityki innowacji poprzez strategie i programy (których celem jest wdrażanie strategii) realizowane ze środków unijnych na poziomie krajowym-regionalnym oraz te inicjowane i koordynowane na poziomie Komisji Europejskiej. Obydwie kategorie winny być zgodne z koncepcyjnymi założeniami Strategii „Europa 2020”. W pierwszej grupie mamy przede wszystkim Regionalne Strategie Innowacji (z ang. *Regional Innovation Strategy* (RIS), które są dokumentami tworzonymi na poziomie regionalnym (w Polsce w każdym województwie) przez instytucje publiczne (samorząd regionalny) w porozumieniu i kooperacji z przedstawicielami świata nauki oraz biznesu, ale także organizacjami pozarządowymi. Celem strategii jest zdefiniowanie sposobów podnoszenia innowacyjności regionów, przy użyciu finansowego wsparcia ze strony UE. W dokumencie wychodzi się od analizy potrzeb przedsiębiorstw, których działalność ma charakter lokalny lub regionalny, bada się również potencjał sektora badawczo-rozwojowego oraz możliwości implementacji nowoczesnych innowacyjnych rozwiązań. Strategie mają charakter endogeniczny, związane są bowiem z oddolnym procesem definiowania i artykułowania potrzeb i wyzwań, uwzględniając powiązania pomiędzy aktorami innowacyjności w regionie. Działania związane z realizacją strategii obliczone są natomiast na średni

i długi okres czasu²⁴. Instrumentem finansowym zaprojektowanym między innymi dla realizacji celów strategii regionalnych jest przede wszystkim Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR). Choć instrument ten od lat wykorzystywany był na rzecz wzmocnienia spójności gospodarczej i społecznej w ramach UE, wskazane w aktualnej perspektywie budżetowej (2014–2020) 'obszary priorytetowe' – jednoznacznie potwierdzają wzrastające znaczenie innowacyjności dla rozwoju gospodarczego i społecznego UE. Przedsięwzięcia finansowane z EFRR w tej chwili muszą uwzględniać tak zwane podejście „koncentracji tematycznej”, gdzie kluczowe są następujące obszary: (1) innowacje i badania, (2) agenda cyfrowa, (3) wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), (4) gospodarka niskoemisyjna²⁵. W lepiej rozwiniętych regionach przynajmniej 80% środków z EFRR na szczeblu krajowym przeznaczane ma być na innowacje, w szczególności na działania związane z rozwojem gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjnością MŚP i nowymi technologiami. W regionach słabiej rozwiniętych odsetek ten miałby wynosić 50%. Wsparcie natomiast będzie powiązane z krajową lub regionalną strategią inteligentnej specjalizacji²⁶.

Drugą kategorią programów, są programy na rzecz innowacji na poziomie ponadnarodowym, koordynowane przez KE. W tej kategorii mamy program „Horyzont 2020” oraz COSME – program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw. W unijnym budżecie na lata 2014–2020 przeznaczono 77 mld euro (w cenach z 2013 r.) na „Horyzont 2020”, (następcę 7 Programu Ramowego realizowanego w latach 2007–2013) będącego instrumentem finansowym na rzecz wdrożenia „Unii innowacji”²⁷. W przypadku programu COSME w aktualnej perspektywie budżetowej na realizację jego celów i zadań przeznaczono 2,3 mld euro, z czego co najmniej 60% (1,4 mld euro) ma zostać przeznaczonych na instrumenty finansowe. Finansowanie działalności i rozwoju MŚP w ramach COSME będzie dostępne za pomocą instrumentów gwarancyjnych i kapitałowych²⁸. Cele programu jest wzmocnienie konkurencyjności i stabilności unijnych przedsiębiorstw, szczególnie małych i średnich, krzewienie kultury przedsiębiorczości oraz wsparcie dla tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze

²⁴ Zob. szerzej: Regional Innovation Strategies, Polish Innovation Portal, (http://www.pi.gov.pl/eng/chapter_86528.asp, dostęp 1.10.2015).

²⁵ Zob. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Portal „InfoRegio”, http://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/pl/funding/erdf/, dostęp 10.10.2015.

²⁶ „strategie inteligentnej specjalizacji” są opracowywane przez regiony jako warunek wstępny otrzymania Środków EFRR, w strategiach tych region zobowiązany jest wskazać branże w których będzie rozwijał innowacje.

²⁷ F. Gouardères, *Polityka innowacyjności*, Nota faktograficzna o Unii Europejskiej, wrzesień 2015, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/pl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.7.html, dostęp 30.09.2015.

²⁸ COSME. Europe's programme for small and medium-sized enterprises, (http://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/index_en.htm, dostęp 09.10.2015).

MŚP. Dodatkowo chodzi o wsparcia przy wchodzeniu na międzynarodowy rynek przedsiębiorstwom innowacyjnym.

Generalnie unijne wydatki na realizację celów związanych z innowacyjnością w latach 2007–2013 kształtowały się na poziomie 16,5% unijnego budżetu²⁹. Natomiast środki przeznaczone w na politykę innowacji w długoletniej perspektywie budżetowej 2014–2020 wzrosły o 37 proc. w stosunku do perspektywy finansowej na lata 2007–2013³⁰.

W końcu KE opracowała instrumenty ochrony patentowej, standaryzacji, zamówień publicznych i inteligentnych regulacji prawnych. Tutaj szczególnie warto zwrócić uwagę na opracowaną przez Komisję strategię poprawy europejskiej standaryzacji zwanej procesem „europejskiej normalizacji”. Proces ten intencjonalnie ma być oparty na syntezie najlepszych praktyk w danej dziedzinie, odwołując się do zbiorowej wiedzy specjalistycznej uczestniczących podmiotów. Dla rozwoju europejskiego systemu norm ma zachowanie takich jego cech jak interoperacyjność, postarzana jako czynnik wspomagający innowacyjność i konkurencyjność poszczególnych sektorów gospodarki. Jak założono bowiem „normy i normalizacja są dla UE bardzo skutecznymi narzędziami polityki”³¹, przyczyniając się do budowy jednolitego rynku oraz kompatybilności poszczególnych podsystemów systemu europejskiego. Normy europejskie zastępując normy krajowe wspomagają zatem interoperacyjność systemu europejskiego, w ramach którego działają i funkcjonują instytucje publiczne i przedsiębiorstwa zaangażowane w implementację celów polityki innowacji. Co z kolei sprzyja tworzeniu jednolitego europejskiego rynku innowacji.

Oprócz wspomnianych powyżej instrumentów programowo-finansowych oraz [prawnych na poziomie ponadnarodowym opracowano i rozpoczęto wdrażanie instrumentów służących do monitorowania i oceny postępów w zakresie osiągania celów związanych z innowacyjnością. Po pierwsze jest to uruchomiana w 2010 roku unijna tablica wyników innowacyjności, opierająca się na 25 wskaźnikach z zakresu badań naukowych i innowacji. Wskaźniki pogrupowane zostały tworząc trzy kategorie. Po pierwsze „czynniki dające możliwości”, są to elementy umożliwiające zaistnienie innowacji (zasoby ludzkie, środki finansowe oraz wsparcie i atrakcyjne systemy badawczo-naukowe). Po drugie „działania przedsiębiorstw” – ukazujące stopień innowacyjności europejskich firm (inwestycje, po-

²⁹ M. Gasz, *Kierunki zmian w polityce innowacji w Polsce i Unii Europejskiej*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2015, nr 214, s. 218.

³⁰ *Polska ma otrzymać blisko 106 mld euro budżetu UE na 2014–2020 –perspektywa napływu funduszy unijnych a rozwój gospodarczy Polski – szanse i zagrożenia*, <https://www.msp.gov.pl/pl/prze-kształcenia/serwis-gospodarczy/wiadomosci-gospodarcze/25125,Polska-ma-otrzymac-blisko-106-mld-euro-budzetu-UE-na-2014-2020-perspektywa-naply.pdf>, dostęp 11.10.2015 r.)

³¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie normalizacji europejskiej oraz zmiany dyrektyw Rady 89/686/EWG i 93/15/EWG oraz dyrektyw 94/9/WE, 94/25/WE, 95/16/WE, 97/23/WE, 98/34/WE, 2004/22/WE, 2007/23/WE, 2009/105/WE i 2009/23/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (COM(2011) 0315, Bruksela, 01.06.2011 r., KOM(2011) 315.

wiązania i przedsiębiorczość, aktywa intelektualne). Po trzecie wreszcie „wyniki” – ilustrujące, w jaki sposób innowacyjność przekłada się na korzyści dla gospodarki (innowatorzy, skutki ekonomiczne)³². W rezultacie zastosowania powyższych parametrów oceny PCz w zależności od poziomu innowacyjności zostają ocenione i umieszczone w jednej z czterech kategorii: (1) liderów innowacji; (2) kraje doganiające liderów; (3) umiarkowanych innowatorów; (4) innowatorów o skromnych wynikach.

Drugim instrumentem pomiaru innowacyjności w UE jest tablica wyników innowacji w regionach. Tutaj również europejskie regiony kategoryzowane są i dzielone na analogiczne do wcześniej omówiono przypadku grupy. W pierwszej grupie, wśród tzw. „liderów innowacji”, znajduje się 41 regionów, w drugiej grupie, wśród tzw. „podążających za innowacjami” jest 58 regionów, 39 regionów należy do grupy „średnich innowatorów”, a grupa „słabych innowatorów” obejmuje 52 regiony³³.

Trzecim instrumentem natomiast jest tak zwany Innobarometr. Jest to przeprowadzane co roku badanie opinii publicznej – ze szczególnym uwzględnieniem opinii przedsiębiorców na temat działalności innowacyjnej. Wyniki ankiety mają stanowić cenne źródło informacji dla decydentów politycznych. Innobarometr jest oczywiście instrumentem pomiaru innowacyjności nie samej europeizacji. Jednakże jego wykorzystanie może uruchamiać mechanizmy europeizacji (np. mechanizm komunikacji lub ewentualnie konkurencji).

W nawiązaniu do powyższych ustaleń można zauważyć, że wdrażanie powyżej opisanych instrumentów tak implementacyjnych jak i monitorujących uruchamia w obszarze polityki innowacji typowa dla europeizacji mechanizmy: adaptacji, komunikacji i konkurencji. Adaptacja dokonuje się tutaj jednak w wyniku socjalizacyjnej zachęty w postaci na przykład uzyskania środków finansowych na realizację określonych projektów, prestiżu wynikającego z udziału w awangardowym przedsięwzięciu europejskim. Możliwości umiędzynarodowienia efektów pracy krajowych zespołów badawczo-rozwojowych, etc. Owo umiędzynarodowienie przejawiające się w transgranicznym charakterze przedsięwzięć oraz ich interoperacyjność polegająca na zdolności do efektywnej współpracy z innymi podmiotami polityki innowacji – tworzy doskonałe warunki dla uruchomienia i działania mechanizmu europeizacji, jakim jest komunikacja. Szczególnie charakterystyczne dla polityki innowacji działanie sieciowe sprzyja bowiem wzajemnym kontaktom, stymuluje proces uczenia się oraz wypracowywania wspólnych rozwiązań, wymiany informacji i innych zasobów. Nie wolno jednocześnie bagate-

³² Nowa unijna tablica wyników innowacyjności. UE wciąż za najważniejszymi rywalami pomimo postępów w wielu państwach członkowskich, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-114_pl.htm, dostęp 10.10.2015.

³³ F. Gouardères, Polityka innowacyjności, Nota faktograficzna o Unii Europejskiej, wrzesień 2015, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/pl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.7.html, dostęp 30.09.2015.

lizować ujawniających się w toku rozwoju polityki innowacji zjawisk, jak choćby rywalizacji pomiędzy podmiotami działającym w systemie europejskim, o jak najlepszą pozycję na rynku, nie tylko globalnym, ale również europejskim. Rezultatem rywalizacji może być uruchomienie jednego z mechanizmów europeizacji jakim jest konkurencja. Może się rywalizacja przejawiać również w postaci niechęci głównych aktorów do centralizacji kompetencji w zakresie polityki innowacyjnej na poziomie europejskim. To z kolei należy odczytywać jak blokadę dla procesów europeizacyjnych. Opisane powyżej zjawisko rywalizacji może uruchomić mechanizm konkurencji, przy czym na obecnym etapie unijnej polityki innowacji może raczej hamować jej rozwój.

Zakończenie

Aktualny poziom rozwoju unijnej polityki innowacji wskazuje na jej koordynacyjny i woluntarystyczny charakter. Taki stan rzeczy, znacznie ogranicza możliwość moderowania i kontrolowania zrównoważonego sposobu rozwoju ponadnarodowej polityki innowacji oraz dystrybucji korzyści z niej wynikających (np. środków finansowych na realizację projektów). W opracowanie i realizację projektów innowacyjnych zaangażowane są głównie podmioty z państw, których gospodarka jest wysoko rozwinięta i opiera się w znacznej mierze na nowoczesnych technologiach oraz innowacyjnych rozwiązaniach społeczno-gospodarczych. Tymczasem podmioty z państw słabiej rozwiniętych pozostają poza głównym nurtem rozwoju tej nowej unijnej polityki. To z kolei powoduje nierównomierny poziom innowacyjności aktorów w systemie europejskim.

Wydaje się, że dążenie brukselskie centrum do uczynienia z innowacji głównego motoru rozwoju polityki innowacji w UE będzie się umacniać. Zatem należy się spodziewać dalszych, silniejszych niż dotychczas impulsów europeizacyjnych w tym obszarze. Pogłębianie się procesów europeizacyjnych w obszarze polityki innowacji będzie skutkowało transformacją systemów zarządzania politykami publicznymi przez państwa członkowskie. Przyjmując określone na poziomie ponadnarodowym priorytety, preferencje tematyczne oraz praktyki, stanowiące istotę unijnej polityki innowacji, PCz czynią je częścią krajowej logiki kształtowania własnych polityk innowacji. Zróżnicowany poziom rozwoju gospodarczego i społecznego oraz odmienne zasoby (istotne z perspektywy innowacyjności) powodują jednak znaczne dysproporcje w zdolności do wykorzystania i absorpcji instrumentów (szczególnie finansowych) oferowanych przez Brukselę.

Jednocześnie rozwijająca się unijna polityka innowacji na poziomie ponadnarodowym winna stawiać czoła ujawniającym się wyzwaniom i trudnościom. Między innymi zwraca się uwagę, że cele polityki innowacji powinny zostać uszczegółowione, gdyż aktualnie są one zbyt szeroko i ogólnie ujęte. Unijna polityka innowacji z szczególną atencją powinna pochylić się na niwelowaniu negatywnych

stuków nierównomiernego rozwoju rynku innowacji – dążąc do jego równoważenia poprzez większe wsparcie krajów i regionów, które mają szczególne trudności z realizacją założeń unijnej strategii rozwojowej.

Jeśli chodzi o polskie osiągnięcia w zakresie innowacyjności to uwzględniając wyniki systematycznie prowadzonych badań należy ocenić je jako będące znacznie poniżej średniej unijnej. Polski potencjał innowacyjności jest określany mianem niezrównoważonego i cechuje go niski poziom tworzenia innowacji i rozwijania współpracy badawczo-rozwojowej oraz bazowanie głównie na kapitale ludzkim³⁴. Pod wpływem presji wygenerowanej w otoczeniu systemu krajowego – przede wszystkim na poziomie ponadnarodowym, odnotować trzeba kilka istotnych przedsięwzięć, w tym reformy „Partnerstwo dla wiedzy”³⁵ (reformy studiów i praw studenckich) oraz „Budujemy na wiedzy”³⁶. Ich celem miała być nie tylko przebudowa systemu szkolnictwa wyższego, ale również zacieśnianie współpracy pomiędzy wyższymi uczelniami, a światem biznesu, dopasowywanie programu nauczania do wymagań rynkowych oraz rozwój potencjału naukowego i badawczego Polski. Wydaje się jednak, że wciąż pozostaje bardzo wiele do zrobienia. Wskazuje się między innymi na znacznie niższe nakłady finansowe na badania i rozwój w Polsce aniżeli w krajach określonych jako liderzy innowacji w UE. Dodatkowo zwraca się uwagę, że cechą charakterystyczną inicjatyw nazywanych innowacyjnymi w Polsce jest ich „odtworzeniowy charakter”³⁷. Jako zdecydowanie niesatisfakcjonujący ocenia się poziom kooperacji między podmiotami opracowującymi i implementującymi innowacje. W końcu zwraca się uwagę na niską świadomość, a przez to niewielką motywację kadry kierowniczej do szeroko rozumianego inwestowania w innowacje. Ten ostatni czynnik, należy uznać za poważną barierę dla rozwoju skutecznej, długofalowej polityki innowacji w Polsce³⁸.

Kończąc, można postawić tezę – że wzmożone zainteresowanie innowacyjnością jako sposobem na podnoszenie konkurencyjności było konsekwencją świadomości wzrastającej presji konkurencyjnej ze strony globalnych rywali najsilniejszych gospodarek narodowych w UE. W tych krajach unijna polityka jest jedynie uzupełnieniem narodowych systemów wsparcia innowacji. W przypadku Polski jednak

³⁴ T. Filipow, E. Romanowska, *Unia Innowacji. Projekt przewodni strategii Europa 2020*, <http://www.een.org.pl/index.php/dzialalnosc-gospodarcza---spis/page/3/articles/uniainnowacji-projekt-przewodni-strategii-europa-2020.html>, dostęp 10.10.2015.

³⁵ Zob. szerzej: Partnerstwo dla Wiedzy. Reforma studiów i praw studenckich, https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/42dadf37abb6e75544d1f8a498cbb705.pdf, dostęp 10.10.2015.

³⁶ Zob. szerzej: *Budujemy na wiedzy. Reforma nauki dla rozwoju Polski*, Pakiet projektów ustaw, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego 25 września 2008 r., http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/b690a5e058dc3686b8f5703484d3cb76.pdf, dostęp 10.10.2015.

³⁷ Polskie przedsiębiorstwa raczej adaptują powstałe w innych krajach rozwiązania innowacyjne, niż są ich autorami [za]: M. Gasz, *Kierunki zmian w polityce innowacji w Polsce i Unii Europejskiej...*, s. 222.

³⁸ Zob. szerzej: M. Bukowski, A. Szpor, A. Śniegocki, *Potencjał i bariery polskiej innowacyjności*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2012, s. 15-27.

zasadne wydaje się stwierdzenie, że brukselska presja miała rozstrzygające znaczenie dla uruchomienia procesów budowy krajowego systemu wsparcia innowacji.

Literatura

- Budujemy na wiedzy. Reforma nauki dla rozwoju Polski, Pakiet projektów ustaw, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego 25 września 2008 r., http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/b690a5e058dc3686b8f5703484d3cb76.pdf, dostęp 10.10.2015.
- Bukowski M., Szpor A., Śniegocki A., *Potencjał i bariery polskiej innowacyjności*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2012.
- Ciborowski R., *Instrumenty polityki innowacyjnej Unii Europejskiej i ich wpływ na działalność proinwestycyjną przedsiębiorstw*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2014, 6 (72), s. 62–78.
- COSME. Europe's programme for small and medium-sized enterprises, http://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/index_en.htm, dostęp 09.10.2015.
- CORDIS Wspólnotowy Serwis Badań i Rozwoju, 25.02.2005r, http://cordis.europa.eu/news/rcn/23424_pl.html, dostęp 30.09.2015.
- EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Komunikat Komisji, Bruksela, 03.03.2010, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna.
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Portal „InfoRegio”, http://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/pl/funding/erdf/, dostęp 1.10.2015.
- Filipow T., Romanowska E., *Unia Innowacji. Projekt przewodni strategii Europa 2020*, <http://www.een.org.pl/index.php/dzialalnosc-gospodarcza---spis/page/3/articles/uniainnowacji-projekt-przewodni-strategii-europa-2020.html>, dostęp 10.10.2015.
- Gasz M., *Kierunki zmian w polityce innowacji w Polsce i Unii Europejskiej*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2015, nr 214, s. 216–227.
- Gouardères F., *Polityka innowacyjności*, Nota faktograficzna o Unii Europejskiej, wrzesień 2015, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/pl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.7.html, dostęp 30.09.2015.
- Grosse T.G., *O problemach innowacyjności w Europie*, „Zeszyty Naukowe WSEI seria: EKONOMIA” 2014, 9 (2), s. 5–28.
- Matusiak K.B. (red.), *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011.
- Partnerstwo dla Wiedzy. Reforma studiów i praw studenckich, https://www.nauka.gov.pl/g2/orygina/2013_05/42dadf37abb6e75544d1f8a498cbb705.pdf, dostęp 10.10.2015.
- Polityka innowacyjna, „Portal Innowacji”, http://www.pi.gov.pl/Polityka/chapter_95870.asp, dostęp 21.09.2015.
- Polska ma otrzymać blisko 106 mld euro budżetu UE na 2014–2020 –perspektywa napływu funduszy unijnych a rozwój gospodarczy Polski – szanse i zagrożenia, <https://www.msp.gov.pl/pl/przekształcenia/serwis-gospodarczy/wiadomosci-gospodarcze/25125,Polska-ma-otrzymac-blisko-106-mld-euro-budzetu-UE-na-2014-2020-perspektywa-naply.pdf>, dostęp 11.10.2015.
- Raport: Innovation Union Scoreboard 2015, European Commission, (http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/files/ius-2015_en.pdf), dostęp 12.10.2015.
- Regional Innovation Strategies, „Polish Innovation Portal”, (http://www.pi.gov.pl/eng/chapter_86528.asp), dostęp 1.10.2015.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie normalizacji europejskiej oraz zmiany dyrektyw Rady 89/686/EWG i 93/15/EWG oraz dyrektyw 94/9/WE, 94/25/WE, 95/16/WE, 97/23/WE, 98/34/WE, 2004/22/WE, 2007/23/WE, 2009/105/WE i 2009/23/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (COM(2011) 0315, Bruksela, 01.06.2011 r., KOM(2011) 315.

- Stawasz E., *Polityka innowacyjna*, [w:] *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, (red.) Matusiak K.B., Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011.
- Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.U. C 326 z 26.10.2012 r., art. 179, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.326.01.0001.01.POL, dostęp 08.10.2015.
- Wspólnoty Wiedzy i Innowacji – międzynarodowa współpraca na rzecz zwiększania innowacyjnego potencjału Europy, „Portal Innowacji”, 20.11.2010 r., http://www.pi.gov.pl/parp/chapter_86197.asp?soid=BD5A931031C54BA2B6655D4CB25E5135, dostęp 10.10.2015.
- Zygierewicz A., *Polityka innowacyjna Unii Europejskiej*, „Studia BAS” 2011, nr 1 (25) , s. 117–132.